

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

The Sustainable Tourism Development : A Case Study of OTOP Innovative
Tourism Communities in Na Yai Am District, Chanthaburi Province

นันท์ภักดิ์ เรืองประดิษฐ์²

ผศ.ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง³

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

1. บทความเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ที่ได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้วโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผศ.ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง

2. นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 10 ประการ ได้แก่ 1) มีการอนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี 2) มีการลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย 3) มีการรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม 4) มีการประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว 5) มีการนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น 6) มีการมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น 7) มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน 8) มีการพัฒนาบุคลากร 9) มีการจัดเตรียมข้อมูลและคู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว และ 10) มีการประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากข้อมูลสามารถสรุปประเด็นได้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การขาดความรู้ในเรื่องต่างๆ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชน 3) การบริหารจัดการของชุมชน ผู้วิจัยได้เสนอแนะในการแก้ปัญหการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ภาครัฐควรเข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนในการให้ความรู้กับประชาชน 2) การส่งเสริมในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น และ 3) เพิ่มการบริหารจัดการแบบให้เป็นระบบ

คำสำคัญ : การพัฒนา, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, การมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการ, การอนุรักษ์

Abstract

The research on “The sustainable tourism development : a case study of OTOP innovative tourism communities in Na Yai Am district, Chanthaburi province.” was aimed to 1) Study the sustainable tourism development of OTOP innovative tourism communities in Na Yai Am district, Chanthaburi province. 2)

Study problems and obstacles in sustainable tourism development of OTOP innovative tourism communities in Na Yai Am district, Chanthaburi province. And 3) Provide suggestions for solving sustainable tourism development problems of OTOP innovative tourism communities in Na Yai Am district, Chanthaburi province. This study employed qualitative method. The researchers used the in-depth interview with the key information. By conducting the sample selection process using purposive random method. From those who are involved in sustainable tourism development of OTOP innovative tourism communities in Na Yai Am district, Chanthaburi province.

The results showed that OTOP innovative tourism communities in Na Yai Am district, Chanthaburi province has 10 sustainable tourism development which are 1) conservation of resources appropriately 2) reducing consumption and unnecessary resources and waste reduction 3) preserving and promoting diversity of nature. Society and culture 4) coordinate tourism development 5) bring tourism to expand the local economy 6) participate by creating a development network 7) have meetings with related parties with mutual benefits 8) develop human resources 9) prepare information and manuals for tourism news services and 10) have evaluations, inspections and research. As for the problems and obstacles related to sustainable tourism development The data can be summarized by three issues viz 1) lack of knowledge on the subject 2) the involvement of the public and 3) management of the community. The researcher has suggested to solve the problem of sustainable tourism development of OTOP innovative tourism communities in Na Yai Am district, Chanthaburi province by three issues viz 1) the government should go in to promote and support the education of the people 2) promoting the participation of citizens in the area even more and 3) add systematic management

Keyword : Development, Sustainable tourism, Participation, Management, Conservation

บทนำ

ภายหลังจากการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรแล้ว พบว่า ทั้ง 3 หมู่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี มีการดำเนินการในการบริหารจัดการในชุมชนที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จแตกต่างกัน อุปสรรคอย่างหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนต่าง ๆ คือ ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าทางการท่องเที่ยว บริบทชุมชน รวมทั้งอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน การบริหารจัดการที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนที่แท้จริงคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวตามบริบทของแต่ละชุมชนให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ศักยภาพด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับ ศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเฉพาะของแต่ละชุมชน ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้จากชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีที่มีวิถีชีวิตของชุมชนแตกต่างกัน จะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนอื่นได้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ทั้งนี้ เหตุผลสำคัญในการเลือกศึกษาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เนื่องจาก ชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน เป็นชุมชนที่มีพื้นฐานทั่วไปแตกต่างกัน แล้วเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบสงบ ดำรงชีวิตเรียบง่าย ไม่นิยมทำธุรกิจบริการหรือธุรกิจท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนอันเนื่องมาจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว แต่กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน อาศัยการท่องเที่ยวเป็นวิธีการในการอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study Research) เพื่อทำความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตจากประชากรเป้าหมาย ซึ่งประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 9 ท่าน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ คือ พัฒนาการอำเภอนายายอาม จำนวน 1 ท่าน

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แอนดรูว์ และสติเฟล (Andrew & Stiefel, 1980 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, หน้า 19) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมมีชั้นปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อีเบอร์ (Eber, 1993) ได้อธิบายถึง หลักการพื้นฐาน (Principles) ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 10 ประการ ดังนี้ 1) อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) 2) ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing Over-Consumption and Waste) 3) รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) 4) ประสานการ

พัฒนาการท่องเที่ยว (Intergrating Tourism into Planning) 5) นำการท่องเที่ยวขยาย
ฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) 6) การมีส่วนร่วมโดยการสร้าง
เครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) 7) มีการ
ประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and The
Public) 8) การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) 9) การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการ
บริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) 10) ประเมินผล
ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research)

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดของสนธยา พลศรี (2547) อธิบายว่าการ
พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมี
จิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วย
ความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อ
ประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่
สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร (Community Organization) และมีความ
เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ (Community Network) ขึ้น ทำให้เกิดโครงสร้างที่มี
ความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (Civil
Community) ขึ้น ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ 1) มีจิตสำนึกชุมชน (Community
Consciousness) 2) มีจิตวิญญาณชุมชน (Community Spirituality) 3) เป็นชุมชนเรียนรู้
(Community Learning) 4) มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง 5) มีการจัดการชุมชนที่ดี
(Community Management) 6) มีเครือข่ายชุมชน 7) มีภาวะผู้นำชุมชน (Community
Leadership) 8) เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ 9) เป็นชุมชนสงบสุข 10) เป็นการพัฒนาแบบ
ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วย
กระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) และได้กำหนดประชากรและกลุ่ม
ตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญในการ
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม

จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 9 ท่าน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ คือ พัฒนาการอำเภอนายายอาม จำนวน 1 ท่าน โดยมีระยะเวลาในการศึกษาช่วงเดือนสิงหาคม – เดือนกันยายน พ.ศ.2562 ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนา

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

การศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ได้ศึกษาการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวปัจจุบันของแต่ละชุมชน และการดำเนินงานตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 10 ประการ ซึ่งสามารถสรุปผลได้ว่า ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวปัจจุบันที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่นั้น ๆ โดยการให้นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ทรัพยากรและวิถีชีวิตของชุมชน (Education and Understanding) โดยนำจุดเด่นของของชุมชนมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่า (Quality of Experience) แก่ นักท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ในส่วนของการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี การลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม การประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น การประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาบุคลากร การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว และการ

ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย นั้น ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี มีการปฏิบัติงานและทัศนคติที่ดี เป็นไปตามหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ยังคงขาดความสม่ำเสมอในการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน รวมถึงในส่วนของ การประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย ที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่าคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว มีเพียงหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาดำเนินการ ทางหมู่บ้านไม่ได้มีการดำเนินการด้วยตนเอง

2) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี มีสภาพปัญหาหรืออุปสรรคที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่เหมือนกัน ดังนี้

1) ความรู้ การขาดความรู้ในเรื่องต่างๆ ทั้งความรู้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ความรู้ในเรื่องของเทคโนโลยี สื่อออนไลน์ เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งแม้จะมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านเวทีประชาคม การประชุม ในกิจกรรมต่างๆ ในห้วงระยะเวลาที่ภาครัฐเข้ามาดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี แต่เมื่อการดำเนินงานของภาครัฐเสร็จสิ้น การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านก็น้อยลงเช่นกัน

3) การบริหารจัดการ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี มีการวางแผนงานและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน แต่ยังคงขาดการปรับปรุงหรือแก้ไขให้เป็นปัจจุบัน รวมทั้งบุคลากรที่มีอำนาจในการบริหารจัดการยังไม่สามารถเสียสละเวลามาบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี มีความพร้อมในด้านการบริการและการให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญกับประสบการณ์หรือความเพลิดเพลินใจสอดคล้องกับ ขนบวิถี วัฒนธรรม และรัฐพล สันสน (2560) ได้กล่าวไว้ และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งเป็นแนวทางในการจูงใจนักท่องเที่ยว นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสัมผัสกับธรรมชาติได้อย่างแท้จริง ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ยังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากกว่ารายได้ที่จะได้รับดังเห็น ได้จากการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละทริปไม่ให้มากเกินไปจนเกินจำนวนที่จะสามารถรองรับได้

นอกจากนี้การเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ OTOP และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างความเข้มแข็งของการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดของสนธยา พลศรี (2547) ที่กล่าวว่า การที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้ ต้องเกิดจากการรวมตัวกันด้วยจิตสำนึกชุมชน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี แม้เป็นนโยบายของรัฐบาล ที่หน่วยงานภาครัฐต้องขับเคลื่อนให้ครบถ้วนตามกระบวนการ แต่ความสำเร็จที่แท้จริงรายได้ที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในหมู่บ้าน และความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน จะเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่า องค์ประกอบสำคัญ คือ ความเข้มแข็งของชุมชน หากชุมชนนั้นเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการดำเนินงานของภาครัฐ ทางหมู่บ้านก็จะมีการดำเนินงานและการบริหารจัดการสืบต่อไป ไม่ได้หวังแต่ให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการให้เพียงเท่านั้น และหากชุมชนนั้นๆ ไม่เข้มแข็งไม่ว่าโครงการหรืองบประมาณใดที่ลงมาถึงหมู่บ้าน ก็จะไม่สามารถคงความยั่งยืนสืบต่อไปได้

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

1. ภาครัฐควรเข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาความรู้ของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการดึงความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายของ กิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวมาเป็นข้อ ได้เปรียบของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี แต่ใน ขณะเดียวกันทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเหล่านี้ มีความเปราะบางต่อการได้รับ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในกลุ่ม การท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี จึงควรมี ความรู้ในการวางแผนป้องกันหรือลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวออกเหนือจากการ กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้ง อาทิ การจัดการรายการท่องเที่ยวแบบบำเพ็ญประโยชน์ ด้วยการปลูกป่าชายเลน หรือจัดทำโครงการอนุรักษ์พันธุ์ปลาโดยเปิดโอกาสให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และรวมถึงการให้ความรู้ในเรื่อง อื่นๆด้วย

2. ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ต้อง ได้รับการส่งเสริมในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่ม ความเข้มแข็งให้ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี หากการท่องเที่ยวชุมชนสามารถกระตุ้นและเพิ่มการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มาก ขึ้น ก็จะนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนสร้างความเข้มแข็งให้ทั้งชุมชนและการ ท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป โดยการมีส่วนร่วมของคนอื่นๆ ในชุมชนอาจจะไม่จำเป็นต้อง เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว แต่เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ร่วมต้อนรับหรือแสดงออกถึงการต้อนรับเวลาที่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนภายนอกเดิน ทางเข้ามาในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอนายายอาม

จังหวัดจันทบุรี ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือจัดการความรู้ภายในชุมชนเพื่อให้สมาชิกชุมชนคนอื่นๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตรงได้มีโอกาสเรียนรู้และร่วมพัฒนาทิศทาง การเติบโตของชุมชน ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือ และการทำงานแบบบูรณาการจากหลายๆหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

3. เพิ่มการบริหารจัดการแบบเป็นระบบ โดยมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย ด้วยการมุ่งเน้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ร่วมกันกำหนดแนวทางในการรับนักท่องเที่ยวแบบบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (one stop service) โดยมีการกำหนดราคากลางของกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ ในเครือข่าย เช่น ราคาที่พัก ราคาบริการอื่น ๆ เป็นต้น และสมาชิกเครือข่ายที่รับนักท่องเที่ยวจะได้รับค่าตอบแทนเป็นสัดส่วนร้อยละจากราคาค่าบริการ หลังจากชำระเงินแล้ว ก็จัดส่งนักท่องเที่ยวไปยังเครือข่ายการท่องเที่ยวอื่นๆ ตามกิจกรรมการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ โศตรสมบัติ. (2553). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ขนิษฐา บรมสาดี และรัฐพล สันสน. (2560). รูปแบบกลยุทธ์การตลาดเพื่อการท่องเที่ยวตลาดน้ำแบบยั่งยืน. วารสารวิชาการ Veridian E-Journa, 10(2).
- จินดา ขลิบทอง. (2559). แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดจันทบุรี. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 12(2).
- ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ และธีรศักดิ์ อุ๋นอารมณ์เลิศ. (2557). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวตลาดน้ำภาคใต้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 6(1), 66-79.

- ทานตะวัน อินทร์จันทร์. (2546). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย ในเขต เทศบาลเมืองลำพูน. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปองทิพย์ นาकिनทร์. (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ตลาดเก่าอ่างศิลา เทศบาลเมืองอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี. สืบค้น จาก https://doi.nrct.go.th//ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/STOU.the.2013.106
- ประชุม สุวดีถิ. (2551). การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 7(3).
- พีรธร บุญยรัตพันธุ์และคณะ. (2552). รายงาน โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนา นโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม. สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน.
- แพรวดา พุฒณิชย์พุกษ์. (2559). กรอบนโยบายและมาตรการเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง. สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jitt/article/view/112049>
- ยุพิน ระพิพันธุ์. (2544). ความรู้ ทักษะคิดและการจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจำแนกประเภทมูลฝอยที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนทิ้ง ในเขตเทศบาลเมืองพนัส อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตน์ชีวาต์ ต้นตึกุลวรา และสุทธินันท์ โสถวิถิ. (2562). การเสริมสร้างศักยภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดจันทบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ , 6(1).

- รัศมี อ่อนปรีดา. (2558). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วรรณ วลัยวานิช. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศุภมาส แหวนวิเศษ และเจริญชัย เอกมาไพศาล. (2560). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด. วารสารธรรมศาสตร์, 36(1), 66-95. (TCI 1)
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ . (2551). การศึกษาวิจัยในหน่วยงานท่องเที่ยวของรัฐ. จุลสารการท่องเที่ยว.
- อังคณา ฤทธิกุล. (2558). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารนาคนุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 7(2).
- อัจฉรา ศรีลาชัย และภูเกริก บัวสอน. (2561). แนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 12(1).